CXIX Liceum Ogólnokształcące im. Jacka Kuronia w Warszawie Wymagania edukacyjne z etyki dla klas licealnych (zakres podstawowy)

Dokument opracowano na podstawie aktualnej podstawy programowej kształcenia ogólnego oraz zgodnie z Ustawą z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych (standard WCAG 2.1).

System oceniania opiera się na zasadzie kumulatywności: uczeń starający się o wyższą ocenę musi spełniać wszystkie wymagania przypisane do ocen niższych.

1. Ogólne kryteria oceniania

- **Niedostateczny (1):** Uczeń nie spełnia wymagań koniecznych. Nie wykazuje minimalnych wiadomości i umiejętności określonych in podstawie programowej. Braki uniemożliwiają dalszą edukację.
- **Dopuszczający (2):** Uczeń spełnia wymagania konieczne. Rozpoznaje podstawowe pojęcia filozoficzne przy pomocy nauczyciela. Wymienia najważniejsze dyscypliny filozofii oraz głównych myślicieli starożytności.
- **Dostateczny (3):** Uczeń spełnia wymagania podstawowe. Samodzielnie definiuje podstawowe terminy filozoficzne. Wyjaśnia proste zależności między nurtami. Potrafi wskazać główne pytania metafizyczne oraz etyczne.
- **Dobry (4):** Uczeń spełnia wymagania rozszerzające. Poprawnie i swobodnie posługuje się terminologią filozoficzną. Analizuje proste teksty źródłowe. Potrafi odnieść klasyczne koncepcje historyczne do współczesnych dylematów moralnych.
- **Bardzo dobry (5):** Uczeń spełnia wymagania dopełniające. Samodzielnie analizuje i syntetyzuje złożone problemy filozoficzne. Krytycznie interpretuje teksty źródłowe. Logicznie uzasadnia własne stanowisko w dyskusji klasowej.
- **Celujący (6):** Uczeń spełnia wymagania wykraczające. Wykazuje wiedzę wykraczającą poza program nauczania klasy pierwszej. Bierze udział w olimpiadach przedmiotowych. Samodzielnie realizuje miniprojekty badawcze.

2. Szczegółowe wymagania według działów podstawy programowej

Dział I: Etyka jako dyscyplina filozoficzna i moralność

Odpowiada wymaganiom szczegółowym sekcji: Specyfika poznania etycznego.

[Opis alternatywny: Tabela przedstawia wymagania szczegółowe dla działu pierwszego z podziałem na oceny od dopuszczającej do celującej.]

Ocena szkolna	Wymagania szczegółowe (Uczeń potrafi:)
Dopuszczający (2)	Definiować etykę jako naukę o moralności i wskazywać podstawową różnicę między opisem zachowań a ich oceną moralną. Rozróżniać pojęcia dobra i zła w podstawowym kontekście codziennym.
Dostateczny (3)	Wyjaśniać relację między etyką a moralnością, opisując moralność jako zespół przyjętych w danej grupie norm, a etykę jako ich systematyczną refleksję. Rozróżniać normy moralne od norm prawnych, religijnych i obyczajowych.
Dobry (4)	Charakterizować główne działy etyki: etykę opisową (*etos*), etykę normatywną oraz *metaetykę*. Wyjaśniać, na czym polega problem uzasadniania ocen i norm moralnych oraz wskazywać trudności związane z relatywizmem moralnym.
Bardzo dobry (5)	Samodzielnie analizować wybrane stanowisko metaetyczne (np. kognitywizm kontra niekognitywizm). Formułować logiczne argumenty na rzecz obiektywizmu lub subiektywizmu w etyce, posługując się poprawną terminologią.
Celujący (6)	Przeprowadzać krytyczną analizę wpływu współczesnych przemian kulturowych na ewolucję systemów moralnych, oceniając wyzwania, jakie przed tradycyjną etyką stawia pluralizm aksjologiczny nowoczesnych społeczeństw.

Dział II: Główne stanowiska w historii etyki normatywnej

Odpowiada wymaganiom szczegółowym sekcji: Nurty i koncepcje etyczne.

[Opis alternatywny: Tabela przedstawia wymagania szczegółowe dla działu drugiego z podziałem na oceny od dopuszczającej do celującej.]

Ocena szkolna	Wymagania szczegółowe (Uczeń potrafi:)
Dopuszczający (2)	Wymieniać i kojarzyć z autorami podstawowe nurty etyczne: etykę cnót (Arystoteles), hedonizm (Epikur), deontologizm (Kant) oraz utylitaryzm (Mill).
Dostateczny (3)	Definiować pojęcie *eudajmonizmu* i wyjaśniać arystotelesowską koncepcję cnoty jako złotego środka. Wyjaśniać podstawową zasadę użyteczności w utylitaryzmie jako dążenie do największego szczęścia największej liczby osób.
Dobry (4)	Szczegółowo rekonstruować etykę obowiązku Immanuela Kanta, poprawnie objaśniając działanie imperatywu kategorycznego. Porównywać konsekwencjalistyczne podejście utylitaryzmu z motywacyjnym i bezwzględnym podejściem deontologizmu.
Bardzo dobry (5)	Analizować tekst źródłowy z zakresu historii etyki (np. fragment Etyki nikomachejskiej lub Utylitaryzmu). Potrafić wskazać słabe i mocne strony poszczególnych teorii etycznych w zetknięciu z konkretnymi sytuacjami życiowymi.
Celujący (6)	Syntetyzować historyczne nurty etyczne i wykazywać ich obecność oraz transformacje we współczesnych teoriach sprawiedliwości lub praw człowieka, posługując się nienaganną argumentacją logiczną.

Dział III: Człowiek jako podmiot moralny

Odpowiada wymaganiom szczegółowym sekcji: Struktura czynu moralnego i wolność.

[Opis alternatywny: Tabela przedstawia wymagania szczegółowe dla działu trzeciego z podziałem na oceny od dopuszczającej do celującej.]

Ocena szkolna	Wymagania szczegółowe (Uczeń potrafi:)
Dopuszczający (2)	Wskazywać, że człowiek jest istotą wolną i wolność ta wiąże się z odpowiedzialnością za podejmowane decyzje. Definiować pojęcie sumienia w sposób potoczny.
Dostateczny (3)	Analizować strukturę czynu moralnego, wyróżniając intencję (motyw), sam czyn (środek) oraz jego bezpośrednie skutki. Definiować pojęcie sumienia jako wewnętrznego głosu i sędziego moralnego.
Dobry (4)	Wyjaśniać pojęcie determinizmu i powiązany z nim spór o wolną wolę człowieka w kontekście odpowiedzialności moralnej. Odróżniać działanie moralne od technicznego czy pragmatycznego.
Bardzo dobry (5)	Rekonstruować i oceniać zjawisko konfliktu sumienia oraz błędu sumienia. Wyjaśniać zawiłości relacji między wolnością osobistą a dobrem wspólnym, odnosząc się do klasycznych koncepcji wolności woli.
Celujący (6)	Prowadzić pogłębioną dyskusję filozoficzną na temat granic ludzkiej wolności i podmiotowości w dobie neurobiologii i determinizmu biologicznego, wskazując na filozoficzne konsekwencje tych nauk dla etyki.

Dział IV: Etyka szczegółowa i współczesne dylematy moralne (Bioetyka)

Odpowiada wymaganiom szczegółowym sekcji: Problemy etyki stosowanej.

[Opis alternatywny: Tabela przedstawia wymagania szczegółowe dla działu czwartego z podziałem na oceny od dopuszczającej do celującej.]

Ocena szkolna	Wymagania szczegółowe (Uczeń potrafi:)
Dopuszczający (2)	Wymieniać podstawowe zagadnienia bioetyczne: aborcja, eutanazja, transplantacja, inżynieria genetyczna. Rozumieć, że budzą one silne kontrowersje społeczne.
Dostateczny (3)	Definiować pojęcie godności ludzkiej jako fundamentalnej wartości w dyskusjach bioetycznych. Przedstawiać główne argumenty zwolenników i przeciwników w jednym z wybranych sporów bioetycznych.
Dobry (4)	Precyzyjnie rekonstruować stanowiska personalistyczne oraz utylitarystyczne wobec problemów początku i końca życia ludzkiego. Wyjaśniać etyczne aspekty i granice eksperymentów medycznych oraz modyfikacji genetycznych.
Bardzo dobry (5)	Samodzielnie analizować kazus medyczny (*case study*) z obszaru bioetyki, identyfikując w nim ukryte założenia aksjologiczne i konflikty wartości występujące pomiędzy stronami sporu.
Celujący (6)	Oceniać bioetyczne wyzwania związane z rozwojem biotechnologii, klonowania i transhumanizmu w kontekście tradycyjnego pojmowania natury ludzkiej oraz aktualnych standardów praw człowieka.

Dział V: Etyka środowiskowa i relacja do istot pozaludzkich

Odpowiada wymaganiom szczegółowym sekcji: Etyka ekologiczna.

[Opis alternatywny: Tabela przedstawia wymagania szczegółowe dla działu piątego z podziałem na oceny od dopuszczającej do celującej.]

Ocena szkolna	Wymagania szczegółowe (Uczeń potrafi:)
Dopuszczający (2)	Wyjaśniać, dlaczego ochrona przyrody jest obowiązkiem człowieka. Identyfikować przejawy humanitarnego traktowania zwierząt.
Dostateczny (3)	Definiować i odróżniać stanowisko antropocentryczne (człowiek w centrum) od stanowisk pozaantropocentrycznych w etyce ekologicznej.
Dobry (4)	Charakteryzować i porównywać biocentryzm (wartość każdego życia) oraz ekocentryzm (wartość całych ekosystemów). Wyjaśniać argumentację Petera Singera dotyczącą statusu moralnego zwierząt i krytyki szowinizmu gatunkowego (*speciesism*).
Bardzo dobry (5)	Samodzielnie analizować etyczny wymiar globalnych kryzysów klimatycznych oraz odpowiedzialności współczesnych pokoleń wobec pokoleń przyszłych (etyka odpowiedzialności Hansa Jonasa).
Celujący (6)	Potrafić krytycznie ocenić współczesne nurty głębokiej ekologii oraz zaproponować spójny logicznie model zrównoważonego rozwoju, opierając się na analizie polskiego i międzynarodowego prawodawstwa ekologicznego.

Dział VI: Etyka życia społecznego i gospodarczego

Odpowiada wymaganiom szczegółowym sekcji: Etyka społeczna i zawodowa.

[Opis alternatywny: Tabela przedstawia wymagania szczegółowe dla działu szóstego z podziałem na oceny od dopuszczającej do celującej.]

Ocena szkolna	Wymagania szczegółowe (Uczeń potrafi:)

Ocena szkolna	Wymagania szczegółowe (Uczeń potrafi:)
Dopuszczający (2)	Wymieniać podstawowe wartości życia społecznego: sprawiedliwość, wolność, solidarność, uczciwość. Rozróżniać zachowania korupcyjne i nieuczciwe w pracy.
Dostateczny (3)	Definiować pojęcie sprawiedliwości dystrybutywnej (podział dóbr) i wyrównawczej (odpłata). Rozumieć funkcję i znaczenie kodeksów etyki zawodowej.
Dobry (4)	Wyjaśniać problematykę etyczną związaną z prawem do własności, wolnym rynkiem a wykluczeniem społecznym. Charakteryzować zjawisko dyskryminacji (m.in. ze względu na płeć, rasę, wyznanie) z perspektywy etycznej.
Bardzo dobry (5)	Analizować wybraną teorię sprawiedliwości społecznej (np. Johna Rawlsa koncepcję sprawiedliwości jako bezstronności) i odnosić ją do problemów współczesnego państwa demokratycznego.
Celujący (6)	Przeprowadzać krytyczną analizę dylematów etycznych w globalnej gospodarce kapitalistycznej (wyzysk, prawa pracownicze w krajach rozwijających się, etyka korporacyjna), proponując argumentacyjne strategie naprawcze.

Dział VII: Kultura dyskusji i argumentacja etyczna

Odpowiada wymaganiom ogólnym i szczegółowym z zakresu logicznej analizy dylematów moralnych.

[Opis alternatywny: Tabela przedstawia wymagania szczegółowe dla działu siódmego z podziałem na oceny od dopuszczającej do celującej.]

Ocena szkolna	Wymagania szczegółowe (Uczeń potrafi:)
Dopuszczający (2)	Potrafić wysłuchać racji drugiej strony w dyskusji bez przerywania. Formułować proste zdanie oceniające dane zachowanie.
Dostateczny (3)	Odróżniać merytoryczny argument od emocjonalnego ataku. Wskazywać podstawowe błędy w dyskusji, takie jak posługiwanie się stereotypami czy argumentem siły.
Dobry (4)	Budować poprawny argument etyczny składający się z przesłanek normatywnych i faktycznych. Rozpoznawać i demaskować klasyczne sofizmaty oraz błędy argumentacyjne (*argumentum ad hominem*, *argumentum ad populum*).
Bardzo dobry (5)	Prowadzić uporządkowany spór argumentacyjny na zadany temat etyczny, potrafić zrekonstruować stanowisko oponenta bez zniekształceń i sformułować trafny kontrargument.
Celujący (6)	Tworzyć teksty argumentacyjne o nienagannej strukturze dedukcyjnej, wykazując się biegłością w stosowaniu zasad rzetelnej dyskusji etycznej i bezbłędnie neutralizując zaawansowane chwyty erystyczne w debatach publicznych.